

۲- نظری آسمايي بر بازار جهاني چاي

۲

مادرات
○○○○○○○

مادرات جهاني انواع چاي طي سالهاي ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۴ بطور متوسط بارشد ساليانهاي معادل ۳/۲ درصد از ۸۱۳ هزارتن به بيشتر از يك ميليون تن بالغ گرديد. طي اين مدت مادرات جهاني چاي سياه با ۳/۱ درصد رشد سالانه، از ۷۶۱ هزارتن به ۹۹۸ هزارتن و صادرات جهاني چاي سبز و ديگر انواع چاي نيمه تخميري از ۵۲ هزارتن در سال ۱۹۷۵ به بيشتر از ۸۰ هزارتن در سال ۱۹۸۴ رسيد. همچنين طي دوره مورد بررسي سهم مادرات چاي سياه با يك درصد کاهش از ۹۳/۵ درصد در سال ۱۹۷۵ به ۹۲/۵ درصد در سال ۱۹۸۴ رسيد و سهم چاي سبز و ديگر انواع چاي، طي اين مدت به همين مقدار افزايش يافت. (جدول ۸). علت اصلي افزايش سهم چاي سبز در صادرات جهاني چاي، کاهش سهم كشورهاي عمده توليد كننده و مصرف كننده چاي سبز (چين و ژاپن) در مصرف جهاني چاي مي باشد. رشد منفي مصرف چاي در كشور ژاپن و کاهش سهم چين در مصرف جهاني چاي كه هر دو از مصرف كنندگان و توليد كنندگان عمده چاي سبز در جهان مي باشند با عست^(۱) افزايش ناچيز صادرات چاي سبز در بازارهاي جهاني گرديده است. مادرات جهاني چاي در دهه ساله مورد بررسي، بجز در سال ۱۹۸۲، روندی صعودی داشته است. کاهش صادرات جهاني چاي در سال ۱۹۸۲ به ميزان ۴ درصد عمدتاً "بعلت کاهش توليد چاي در سيلانكا و افزايش فوق العاده

(۱) مصرف چاي سبز در اين دو كشور حدود ۹۳ درصد كل مصرف داخلي آنها را تشكيل مي دهد. همينطور اين دو كشور به تنهائي حدود ۸۵ درصد مصرف جهاني چاي سبز را بعهده دارند.

مصرف داخلی جای در هندوستان بوده است. کاهش صادرات جای در این سال زمینه‌سازی‌های بعدی در موجودی و ذخایر این کالا در بازارهای جهانی و افزایش قیمت‌ها از ۱۱۰ پنس برای هر کیلوگرم در سال ۱۹۸۲ تا ۲۵۹ پنس برای هر کیلوگرم جای در سال ۱۹۸۴ گردید. طی سال‌های مورد بررسی کشورهای چین، کنیا، اندونزی، آرژانتین و مالایا عاملین اصلی افزایش صادرات جای در جهان بوده‌اند. زیرا اولین و دومین صادرکننده بزرگ جای در جهان در حال از دست دادن سهم صادرات خود در بازارهای جهانی جای میباشند. سهم هندوستان و سریلانکا در صادرات جهانی جای به ترتیب از ۲۷ و ۲۶ درصد در سال ۱۹۷۵ به ۱۹ و ۲۰ درصد در سال ۱۹۸۴ تنزل یافته است.

جدول شماره ۸ - صادرات جهانی انواع مختلف جای طی سال‌های ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۴
واحد: هزار تن

سال	شرح		
	کل انواع جای	جای سیاه	جای سبز و دیگر انواع جای (درصد جای سیاه)
۱۹۷۵	۸۱۳/۸	۷۶۱/۷	۵۲/۱
۱۹۷۶	۸۶۱/۵	۸۰۳/۸	۵۷/۷
۱۹۷۷	۸۷۱/۲	۸۰۲/۶	۶۸/۶
۱۹۷۸	۸۸۳/۷	۸۰۳/۹	۷۹/۸
۱۹۷۹	۹۲۷/۰	۸۴۳/۳	۸۳/۷
۱۹۸۰	۹۵۲/۵	۸۷۰/۶	۸۱/۹
۱۹۸۱	۹۵۷/۵	۸۸۶/۸	۷۰/۷
۱۹۸۲	۹۱۷/۷	۸۴۵/۷	۷۲/۰
۱۹۸۳	۹۷۴/۱	۸۹۵/۴	۷۸/۷
۱۹۸۴	۱۰۷۹/۳	۹۹۸/۶	۸۰/۷
متوسط رشد سالانه در دوره ۱۹۷۵ - ۸۴	۳/۲	۳/۱	۵/۴

مأخذ:

FAO, Trade Yearbook(s) 1975-1984,
(Rome: FAO Pub. 1976-1985)

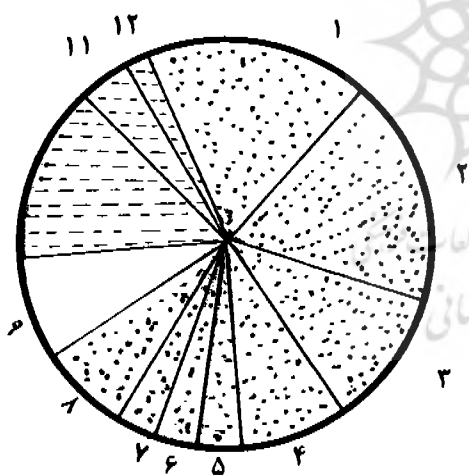
and. International Tea Committee, Annual Bulletin of
Statistics, 1986 (London: 1986) p.34.

محاسبات مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

کشورهای در حال توسعه سرمایه‌داری، ما درکنندگان اصلی انواع چای در جهان میباشند. سهم این کشورها در صادرات جهانی انواع چای با ۵/۹ درصد کاهش از ۸۲/۲ درصد در سال ۱۹۷۵ به ۷۶/۳ درصد در سال ۱۹۸۴ کاهش یافته است. طی همین مدت سهم کشورهای سوسیالیستی با ۶/۱ درصد افزایش به ۱۷/۷ درصد و سهم کشورهای توسعه یافته سرمایه‌داری با ۰/۲ درصد کاهش به ۶ درصد در سال ۱۹۸۴ رسیده است. (نمودار ۳).

البته کشورهای توسعه یافته سرمایه‌داری هیچیک ما درکنندهٔ خالص چای نمیباشند، بلکه رقم صادرات این کشورها عمدتاً " صادرات مجدد آنها را که از طریق واردات تأمین میگردد، شامل می‌شود.

نمودار شماره ۳- سهم صادراتی گروه کشورهای و کشورهای عمدهٔ ما درکننده انواع چای در سال ۱۹۸۴

- ۱- هندوستان ۲۰%
- ۲- سریلانکا ۱۹%
- ۳- کنیا ۹/۶%
- ۴- اندونزی ۸%
- ۵- آرژانتین ۴%
- ۶- مالای ۳/۷%
- ۷- بنگلادش ۳/۱%
- ۸- سایر کشورهای در حال توسعه سرمایه‌داری ۹%
- ۹- کشورهای توسعه یافته سرمایه‌داری ۶%
- ۱۰- چینی ۱۴%
- ۱۱- شوروی ۲/۸%
- ۱۲- ویتنام ۰/۹%

- کشورهای در حال توسعه سرمایه‌داری ۶/۳%
- کشورهای سوسیالیستی ۱۷/۷%
- کشورهای توسعه یافته سرمایه‌داری ۶%

مأخذ: محاسبات مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

دوکشور چین وکنیا اخیراً " بخشی ازبازارهای خاورمیانه‌ای کشورهای هندوستان و سریلانکا را از آن خودنموده‌اند، درحالیکه دوکشور هندوستان و سریلانکا، به علل ذکرشده قبلی، در حال اردست دادن بازارهای فروش چای خودمیباشند. بعنوان مثال درسال ۱۹۸۱ هندوستان موقعیست و جایگاه خود را به عنوان بزرگترین فروشنده چای به انگلستان، به کنیا واگذار نمود. کنیا همچنین اخیراً "بزرگترین تأمین کننده" چای پاکستان شده است.

بزرگترین صادرکنندگان چای در میان قاره‌های جهان در سال ۱۹۸۴ به ترتیب عبارتند از: قاره آسیا با سهم $۷/۳$ درصد، قاره آفریقا با سهم $۱۸/۸$ درصد، قاره آمریکا با سهم $۵/۴$ درصد، قاره اروپا با سهم ۵ درصد و اقیانوسیه با سهم $۷/۰$ درصد. اگر سهم کشور اتحاد جماهیر شوروی را (که در محاسبه فوق منظور ننموده‌ایم) برای سال ۱۹۸۴ محاسبه نمایم حدود $۲/۸$ درصد خواهد شد. طی دوره مورد بررسی قاره آسیا و اروپا با کاهش و آفریقا و آمریکای لاتین با افزایش سهم خود در صادرات جهانی روبرو بوده‌اند، در حالیکه سهم آمریکای شمالی و مرکزی و اقیانوسیه در این مدت تغییری ننموده است.

صادرکنندگان عمده انواع چای در جهان به ترتیب عبارتند از: هندوستان، سریلانکا، چین، کنیا، اندونزی، آرژانتین، مالای، بنگلادش، تانزانیا و موزامبیک. این کشورها در سال ۱۹۸۴ مجموعاً " حدود ۸۴ درصد صادرات جهانی چای را به خود اختصاص داده بودند و با توجه به اینکه حدود ۱ درصد از رقم صادرات جهانی چای مربوط به صادرات مجدد این کالا است که عمدتاً " توسط کشورهای توسعه یافته صورت می‌گیرد و این مقدار در رقم فوق منظور نگردیده است، در حقیقت صادرات خالص کشورهای عمده تولیدکننده جمعا " تأمین کننده

حدود ۹۴ درصد صادرات جهانی چای میباشد. از دیگر کشورهای صادرکننده چای در جهان میتوان کشورهای ویتنام، برزیل، موریسوس و اوگاندا را نام برد (جدول ۹). طی ده ساله مورد بررسی، سهم کشورهای هندوستان، سریلانکا، موزامبیک و اوگاندا در صادرات جهانی چای کاهش و سهم کشورهای چین، کنیا، اندونزی، آرژانتین، مالای، بنگلادش و ویتنام افزایش داشته است.

صادرکنندگان عمده چای سبز در جهان به ترتیب عبارتند از:

چین، تایوان، هندوستان، ژاپن، ویتنام، اندونزی و سریلانکا. کشور چین بتهنهای بین ۷۱ تا ۷۵ درصد صادرات جهانی چای سبز را به خود اختصاص داده است بگونهای که افزایش صادرات چای سبز این کشور خصوصاً در سالهای اخیر باعث افزایش سهم صادرات چای سبز میسران یک درصد در کل صادرات جهانی انواع چای گردید. (جدول شماره ۱۰).

صادرات چای فوری در جهان :

oooooooooooooooooooooooooooooooooooo

تولید کنندگان و صادرکنندگان عمده این نوع چای در

جهان عمدتاً سه کشور هندوستان، سریلانکا و کنیا میباشند. ترتیب صادرکنندگان این نوع چای در جهان همانند ترکیب و ترتیب تولیدکنندگان این کالا است (جدول شماره ۱۱).

به ترتیب هندوستان اولین، کنیا دومین و سریلانکا سومین صادرکننده چای فوری در جهان محسوب میشوند. با توجه به اینکه حدود ۹۵ درصد چای فوری تولید شده در سه کشور فوژ، صادر می شود و فقط حدود ۵ درصد آن در داخل کشورهای تولیدکننده این نوع چای به مصرف میرسد، اهمیت صادرات این نوع چای بخوبی

جدول شماره ۹ - صادرات کشورهای عمده مادرکننده^۱ های طی سالهای ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۵

واحد: هزار تن

کشور	۱۹۷۵	۱۹۷۶	۱۹۷۷	۱۹۷۸	۱۹۷۹	۱۹۸۰	۱۹۸۱	۱۹۸۲	۱۹۸۳	(۲)	(۱)
ژاپن	۸۱۲	۸۶۱	۸۷۱	۸۸۳	۹۲۷	۹۵۲	۹۵۷	۹۱۷	۹۷۴	۱۰۷۹	۹۶۸
هندوستان	۲۱۹	۲۳۷	۲۲۴	۱۷۶	۱۹۹	۲۲۴	۲۴۵	۱۸۹	۲۰۹	۲۱۵	۲۲۲
سریلانکا	۲۱۲	۱۹۹	۱۸۵	۱۹۲	۱۸۲	۱۸۴	۱۸۳	۱۸۱	۱۵۷	۲۰۲	۱۹۸
چین	۵۷	۸۷	۹۰	۱۰۷	۱۲۶	۱۱۶	۹۹	۱۱۵	۱۲۶	۱۵۱	۱۴۶
کامبوجا	۵۵	۶۲	۷۰	۹۳	۱۰۵	۸۲	۸۲	۹۰	۱۰۰	۱۰۲	۱۲۶
اندونزی	۴۵	۴۷	۵۱	۵۶	۵۳	۷۴	۷۱	۶۳	۶۸	۸۵	۹۰
ارژانتین	۱۷	۲۵	۲۲	۳۰	۲۹	۳۲	۲۵	۳۲	۲۴	۲۲	۲۲
مالدیو	۲۵	۲۹	۲۹	۳۰	۳۰	۳۱	۳۱	۳۷	۳۶	۴۰	۳۷
بنگلادش	۲۴	۲۳	۲۲	۲۷	۲۶	۲۳	۳۱	۳۲	۳۱	۳۳	۳۰
انگلستان	۲۵	۲۴	۲۴	۲۸	۲۴	۲۴	۲۵	۲۴	۲۹	۳۳	-
اتحاد جماهیر شوروی	۱۷	۱۲	۲۱	۱۶	۱۷	۱۹	۱۷	۱۶	۲۵	۳۰	-
پاناما	۱۰	۱۱	۱۲	۱۴	۱۵	۱۳	۱۳	۱۳	۱۴	۱۵	۱۵
هلند	۱۴	۱۶	۱۸	۱۳	۱۳	۱۲	۱۲	۱۲	۱۵	۱۴	-
ویتنام	۲	۴	۵	۷	۷	۸	۷	۱۰	۱۰	۱۰	-
برزیل	۴	۵	۵	۷	۷	۷	۸	۸	۸	۹	۸
موزامبیک	۱۱	۱۲	۱۲	۱۰	۱۱	۱۷	۱۶	۲۵	۱۳	۷	۴
سورینام	۲	۳	۳	۴	۳	۳	۲	۲	۲	۶	۷
اوگاندا	۱۶	۱۱	۱۵	۸	۱	۰/۵	۰/۵	۱	۱	۱	۱

منبع: FAO, Trade Yearbook(s), (ROME:FAO pub. 1977-86) and FAO, TEA:Current

Situation, (ROME: FAO pub. June 1987).

توجه: این جدول به کشور مادرکننده^۱ های طی سالهای ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۵ اشاره دارد. این کشورها از محل صدور عمده^۲ جای وارداتیهای مهمی میگردند.

۱: برآورد سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (FAO) میباشد.

جدول شماره ۱۰ - صادرات چای سبز در چین طی سالهای ۱۹۷۴ تا ۱۹۸۵

واحد: تن

سال	۱۹۷۴	۱۹۷۵	۱۹۷۶	۱۹۷۷	۱۹۷۸	۱۹۷۹	۱۹۸۰	۱۹۸۱	۱۹۸۲	۱۹۸۳	۱۹۸۴	۱۹۸۵
هندوستان	۲۱۹۴	۱۹۳۱	۲۹۵۷	۴۳۳۶	۲۷۹۶	۴۴۹۹	۱۰۳۷	۳۷۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۳۵۰۰	۳۰۰۰
سریلانکا	-	-	-	-	-	-	-	-	۶۶	۹۳۷	۷۹۲	۱۳۶۹
اندونزی	۰	۲۹	۳۸	۳۱	۳۷	۱۲۳	۱۰۴	۹۳	۱۹۲	۱۰۴	۱۴۰	۱۱۸
چین	۳۵۱۱	۳۸۰۳	۳۱۹۵۱	۳۴۰۴۰	۵۰۷۰۳	۳۶۴۰	۵۸۵۶۶	۲۷۵۱۰	۵۳۵۹۱	۵۷۶۱۳	۶۱۰۰۰	۷۰۰۰۰
سایران	۱۱۹۴۱	۱۱۸۰۵	۱۱۶۴۰	۱۰۸۳۹	۱۵۱۴۶	۱۴۵۹۱	۱۰۵۵۶۷	۷۷۸۲	۳۳۸۹	۴۵۳۰	۴۶۳۵	۴۲۰۰
ژاپن	۱۸۲۱	۲۱۹۸	۳۳۳۵	۳۴۸۰	۳۳۷۶	۳۰۵۱	۲۶۶۹	۲۶۷۳	۲۲۴۳	۲۰۸۰	۲۷۳۱	۱۷۶۲
رومانا	۳۵۳۱	۴۳۰۰	۷۹۰۰	۷۹۰۰	۷۸۰۰	۸۹۰۰	۹۰۰۰	۹۰۰۰	۹۵۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰۰
جمع	۳۶۹۸۷	۵۳۱۶۵	۵۷۷۱۱	۶۸۶۱۶	۷۹۸۲۷	۸۳۷۸۲	۸۱۹۲۳	۷۰۷۶۰	۷۲۰۸۱	۷۸۲۷۲	۸۰۷۸۸	۸۸۵۲۹

منابع: International Tea Committee: Annual Bulletin of Statistics, 1986, (London:1986) P.34.

تأليف:

- وضع نام چای با ایران همخوان است.

+ وضع نام مشخص است.

جدول شماره ۱۱ - صادرات های موری در چهار طریقه های ۱۹۷۵ و ۱۹۷۷ و دوره ۱۹۸۱ تا ۱۹۸۲ واحد: کیلوگرم

سال	۱۹۷۵	۱۹۷۷	۱۹۸۰	۱۹۸۲	۱۹۸۳	۱۹۸۴
ارمنیستان						
گلستان	۱۵۱۵۶	۱۰۱۲۹۶	۱۵۴۰	۲۶۲۰۰	۳۸۰۴۵	۲۰۳۳۰
برکسورهای ویای غریبی	۴۰۱۵	۱۳۰۷۸	۷۴۷۵۹	۷۶۳۳۸	۶۸۳۴۶	۷۴۵۱۴
ایالات متحده آمریکا	۲۹۱۳۷۰	۲۱۹۹۰۷	۶۶۵۷۰۰	۳۷۸۸۸۴	۷۸۰۰۰	۶۶۸۲۸۲
سورالینسا	۴۱۲۵۵	۲۱۳۳۱	۵۸۸۰۶	۲۷۴۹۰	۲۰۹۶۰	۵۰۱۲۲
برکسورهای	۱۰	۱۰۹۹۰	۲۱۷۲۱	۶۷۷۵۳	۸۵۳۲۲	۱۶۷۶۰۷
جمع ارمنیستان	۳۵۱۸۰۶	۵۶۶۵۰۲	۸۵۶۳۰۶	۷۹۶۵۶۵	۱۰۲۸۲۶۰	۱۰۰۶۸۷۷
ارمنیستان						
گلستان	۱۴۳۰۴۷	۱۲۰۳۳۰	۳۳۳۷۹	۴۲۱۲۷	۳۷۸۲۹	۴۱۲۹۷
برکسورهای ویای غریبی	۱۷۸۷۱	۳۹۴۴۶	۱۸۲۶۸	۵۷۹۶۸	۷۴۱۵۳	۲۸۶۵۰
ایالات متحده آمریکا	۵۷۵۱	۱۰۲۰۱	۲۰۳۳۱	۱۳۷۴۵	۱۸۴۸۱	۱۲۵۹۴۲
سورالینسا	۷۶۷۷۱	۲۱۲۲۶	۵۵۲۰	۱۰۳۳۰	۳۶۸۰	۳۶۸۰
برکسورهای	۸۲۱۱	۲۴۱۶۲	۲۴۱۳۵	۳۸۹۴۶	۱۸۱۸۶	۳۲۴۸۴
جمع ارمنیستان	۲۵۱۷۵۱	۶۸۵۸۹	۱۰۱۸۳۳	۱۶۳۱۰۶	۱۵۳۳۳۵	۲۵۲۰۵۵
ارمنیستان						
گلستان	۶۴۳۴۵	۵۶۴۵۷	-	۱۳۰۲۸	۱۰۱۱۷۹	۱۱۷۵۹۰
ایالات متحده آمریکا	-	۳۷۴۵۰	۵۱۱۶۵	۱۱۳۳۱۸	۲۶۳۴۴۶	۵۴۶۷۶۵
سورالینسا	۱۲۵۴۷۵	-	-	-	-	-
جمع ارمنیستان	۱۸۹۸۲	۹۳۹۰۷	۵۱۱۶۵	۱۲۳۳۲۶	۲۶۳۸۴۵	۶۴۴۳۵۵
جمع کل صادرات	۷۷۳۲۷۷	۸۷۶۹۹۸	۱۰۰۹۳۲۲	۱۰۸۰۰۱۷	۱۵۰۶۶۲۲	۱۹۲۳۲۸۷

مشخص می‌شود. در سال ۱۹۷۵ سهم هندوستان در صادرات این نوع جای در جهان ۴۵ درصد، سریلانکا ۲۲ درصد و کنیا ۲۳ درصد بوده است اما با افزایش سهم هندوستان و کنیا و کاهش سهم سریلانکا در صدور این نوع جای در ده ساله مورد بررسی، سهم هندوستان از ۴۵ درصد به ۵۲ درصد و سهم کنیا از ۲۳ درصد به ۳۵ درصد در سال ۱۹۸۴ رسید. در حالیکه سهم سریلانکا از ۲۲ درصد در سال ۱۹۷۵ به ۱۳ درصد در سال ۱۹۸۴ کاهش یافت. عمده ترین وارد کنندگان و مصرف کنندگان این نوع جای در جهان، ایالات متحده آمریکا، انگلستان، استرالیا و دیگر کشورهای توسعه یافته می‌باشند. سهم سه کشور فوق الذکر در واردات جهانی جای فوری به ترتیب از ۳۷ درصد، ۲۸ درصد و ۳۰ درصد در سال ۱۹۷۵ به ۷۰ درصد، ۱۰ درصد و ۳ درصد در سال ۱۹۸۴ تغییر یافته است. علیرغم اینکه روند واردات جای فوری در ایالات متحده، انگلستان و دیگر کشورها، طی دوره مورد بررسی، روندی صعودی داشته است، معینا، سهم واردات جای فوری توسط این سه کشور نسبت به کل واردات جهانی این نوع جای از ۹۵ درصد به ۸۳ درصد کاهش یافته است. به عبارت دیگر جای فوری اخیرا "به بازار کشورهای دیگر نیز راه پیدا کرده است.

در سال ۱۹۸۴ حدود ۸۲ درصد جای فوری قابل صدور کنیا، به ایالات متحده آمریکا و ۱۸ درصد آن به انگلستان صادر شده است. از

کل صادرات چای فوری سریلانکا در این سال نیز حدود ۵۰ درصد به آمریکا، ۱۶ درصد به انگلستان، ۱۹ درصد به سایر کشورهای اروپایی غربی و بقیه به دیگر کشورهای جهان مادر شده است. همینطور کشور هندوستان در این سال معادل ۶۶ درصد صادرات چای خود را به آمریکا، ۴/۶ درصد به انگلستان، ۵ درصد به استرالیا و بقیه را به دیگر کشورهای عمدتاً "توسعه یافته" مادر نموده است.

ارزش و سهم صادرات چای نسبت به کل ارزش صادرات محصولات کشاورزی

کشورهای عمده مادرکننده چای

ارزش صادرات چای در جهان طی سالهای ۱۹۸۲ تا ۱۹۸۴ روندی صعودی داشته است و از حدود ۱/۶ میلیارد دلار به ۲/۹ میلیارد دلار بالغ گردیده است. علیرغم روند نزولی مقدار صادرات چای در کشورهای هند و سریلانکا طی سالهای مورد بررسی، ارزش صادرات چای این دو کشور طی سالهای ۱۹۸۲ تا ۱۹۸۴ روندی کاملاً صعودی داشته است. ارزش صادرات چای هندوستان از ۳۷۶ میلیون دلار در سال ۱۹۸۲ به ۶۵۶ میلیون دلار در سال ۱۹۸۴ افزایش یافته است. همین ارقام برای سریلانکا به ترتیب ۳۰۴ میلیون دلار و ۶۶۲ میلیون دلار بوده است. علیرغم حجم کمتر صادرات چای سریلانکا نسبت به صادرات چای هندوستان در سال ۱۹۸۴، صادرات سریلانکا از نظر ارزش حدود ۶ میلیون دلار بیشتر از ارزش صادرات چای هندوستان میباشد که حاکی از کیفیت بالاتر چای در سریلانکا است. اهمیت ارزش صادرات چای نسبت به کل ارزش صادرات محصولات کشاورزی کشورهای مادرکننده چای روز به روز بیشتر میگردد، صادرات چای در سریلانکا و درآمدهای

ارزی ناشی از آن دارای جایگاه و اهمیت ویژه‌ای میباشد. در سال ۱۹۸۴ حدود ۷۱/۸ درصد ارزش صادرات محصولات کشتا و رزی این کشور (۱) منعلق به جای بوده است. در همین سال، این رقم برای کشورهای کنیا، بنگلادش و مالوی به ترتیب ۳۶/۸ درصد، ۳۵/۲ درصد و ۲۶/۳ درصد بوده است. از طرف دیگر، ارزش صادرات چای در کشورهای آرزانتین، ویتنام، اندونزی، اوگاندا و حتی چین که سومین صادر کننده بزرگ چای در جهان میباشد، چندان اهمیت در کل ارزش صادرات محصولات کشتا و رزی این کشورها نداشته و سهم آن برای هر یک از این پنج کشور در سال ۱۹۸۴ به ترتیب معادل ۰/۹، ۰/۵، ۰/۳، ۰/۲ و ۰/۹ درصد بوده است. قیمت‌های بسیار بالا و استثنائی جای در سالهای ۱۹۸۲ و ۱۹۸۴ همراه با تولید صادراتی سابقه آن در کنیا، برای اولین بار مقام این محصول را در میان کالاهای کسب کننده ارزشهای خارجی در این کشور از رتبه چهارم به دوم ارتقاء داد. در این سال کشورهای صادر کننده چای به رقابت شدیدی برای بیسرون کشیدن ذخائر چای و صدور آنها به قیمت‌هایی بالا و بی سابقه دست زدند. ارزش صادرات چای در کشورهای توسعه یافته سرمایه داری از ۲۰۴ میلیون دلار با سهم ۱۵/۰ درصد در سال ۱۹۸۲، به ۲۸۸ میلیون دلار با سهم ۲/۰ درصد نسبت به کل ارزش صادرات کشتا و رزی این کشورها در سال ۱۹۸۴ رسید. در همین مدت ارزش صادرات چای در کشورهای در حال توسعه سرمایه داری از ۱/۱ میلیارد دلار به ۲/۲ میلیارد دلار بالغ گردید یعنی ارزش صادرات چای در این کشورها تنها در عرض ۳ سال،

(۱) با عنایت به این مسئله که سریلانکا جز کشورهای در حال توسعه غیر صنعتی میباشد و قسمت اعظم یا تقریباً "تمامی درآمد های ارزی خود را از راه صادرات محصولات کشتا و رزی بدست میآورد رقم فوق بسیار قابل ملاحظه است.

۲ برابر گردید. این ارقام برای کشورهای سوسیالیستی به ترتیب برابر ۲۶۴ میلیون دلار و ۴۰۹ میلیون دلار بوده است.

اگر چه سهم ارزش صادرات جای در بعضی از کشورهای جهان نسبت به کل ارزش صادرات جای در جهان بسیار ناچیز و کم می باشد، اما باید توجه داشت که این سهم، ممکن است بخش بزرگی از درآمدهای ارزی مورد نیاز این کشورها را تأمین نماید و این در حالیست که سهم این کشورها در صادرات جهانی چندان قابل توجه نمی باشد، به عبارت دیگر اهمیت ارزش صادرات جای در کشورهای مختلف بسیار متفاوت بوده و رابطهای با حجم و سهم آن در صادرات جهانی ندارد.

واردات

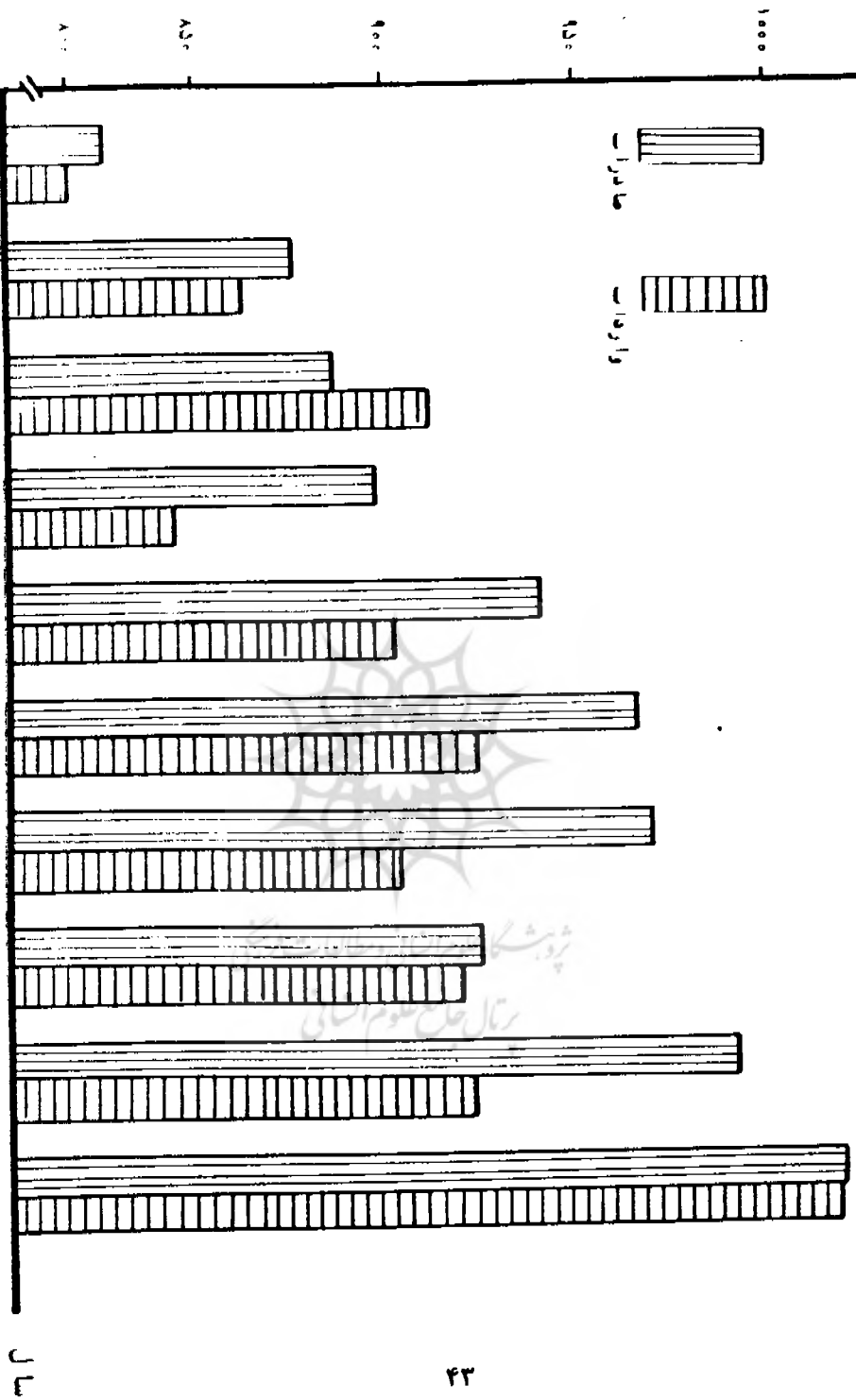
○○○○○○○

واردات جهانی انواع جای طی سالهای ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۴ بطور متوسط بارشد سالیانه ای معادل ۲/۹ درصد، از ۸۰۰ هزار تن بسسه ۱/۰۳۲ میلیون تن بالغ گردید. واردات جهانی جای طی سالهای مورد بررسی بجز در سالهای ۱۹۷۸ و ۱۹۸۱ روندی کاملاً صعودی داشته است. علت اصلی کاهش واردات جای در دو سال مذکور کاهش مصرف جای، در نتیجه کاهش قیمت‌های جهانی قهوه در این دو سال بعد از افزایش شدید قیمت‌های آن در سالهای قبل بوده است، که واردکنندگان این دو کالای نوشیدنی و مخدر را به سوی افزایش واردات قهوه نسبت به جای سوق داد. البته کاهش واردات جای در دو کشور ایران و ژاپن در سال ۱۹۸۱، در نتیجه کاهش مصرف داخلی جای در این دو کشور و همچنین افزایش تولید جای در ایران بوده است.

طی دوره مورد بررسی کشورهای، اتحاد جماهیر شوروی، پاکستان، مصر، ایران، عراق، عربستان سعودی، لهستان و

جمهوری فدرال آلمان عاملین اصلی افزایش واردات جای درجهان بوده اند، زیرا کشور انگلستان (بزرگترین واردکننده جای درجهان) و ایالات متحده امریکا (چهارمین واردکننده بزرگ جای درجهان)، با نفعی کشورهای استرالیا، ایرلند، کانادا، نیوزیلند، افریقای جنوبی و ژاپن در حال از دست دادن سهم خود در واردات جهانی جای میباشند و واردات این کشورها با سنسای ایالات متحده رشد منفی نشان میدهد.

با توجه به اینکه کشورهای در حال توسعه جزء صادرکنندگان اصلی جای درجهان محسوب می شوند و کشورهای توسعه یافته واردکنندگان اصلی جای درجهان قلمداد می شوند، معهدا در سال ۱۹۸۴ سهم این دو گروه از کشورهای جهان در واردات جهانی، به ترتیب معادل ۴۲ و ۵۸ درصد بوده است. بطور کلی سهم کشورهای توسعه یافته سرمایه داری طی ده ساله مورد بررسی، با لاکس کشورهای انگلستان، ایالات متحده، امریکا، کانادا، ژاپن، افریقای جنوبی، استرالیا و نیوزیلند بشدت کاهش داشته است. همچنین واردات سایر کشورهای توسعه یافته سوسیالیستی، با استثنای اتحاد جماهیر شوروی و لهستان، نیز با کاهش روبه روبروده است. میانگین رشد سالیانه واردات طی ده سال مورد بررسی در کشورهای توسعه یافته سرمایه داری بطور متوسط ۰/۳ درصد، در کشورهای در حال توسعه سرمایه داری ۲/۲ درصد و در کشورهای سوسیالیستی ۲/۴ درصد بوده است. سهم این سه گروه از کشورهای جهان در واردات جهانی سال ۱۹۸۴ به ترتیب معادل ۴۶، ۴۱ و ۱۳ درصد بوده است. سهم کشورهای توسعه یافته سرمایه داری طی ده ساله ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۴ حدود ۱۱/۵ درصد کاهش داشته است، در صورتیکه سهم کشورهای در حال توسعه سرمایه داری ۳/۱۰ درصد و سهم کشورهای سوسیالیستی ۲/۱۱ درصد افزایش نشان میدهد. (نمودار ۵).

منابع: جدول شماره ۷ و ۸ و ۱۰

جدول شماره ۱۲- واردات انواع چای درجهان طی سالهای ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۴

سال	شرح	مقدار به هزار تن	درصد رشد نسبت به سال قبل
۱۹۷۵		۸۰۰/۲	-
۱۹۷۶		۸۴۶/۳	+ ۵/۷
۱۹۷۷		۸۹۴/۴	+ ۵/۶
۱۹۷۸		۸۲۶	- ۷/۶
۱۹۷۹		۸۸۶/۱	+ ۷/۲
۱۹۸۰		۹۱۳/۶	+ ۳/۱
۱۹۸۱		۸۸۱/۱	- ۳/۵
۱۹۸۲		۹۰۵/۳	+ ۲/۷
۱۹۸۳		۹۰۶/۸	+ ۰/۱
۱۹۸۴		۱۰۳۲/۱	+ ۱۳/۸
میانگین ده ساله		۸۸۹	+ ۲/۹

مأخذ: FAO, Trade Yearbook(s) 1975-1984, (Rome: FAO Pub. 1976-1985).

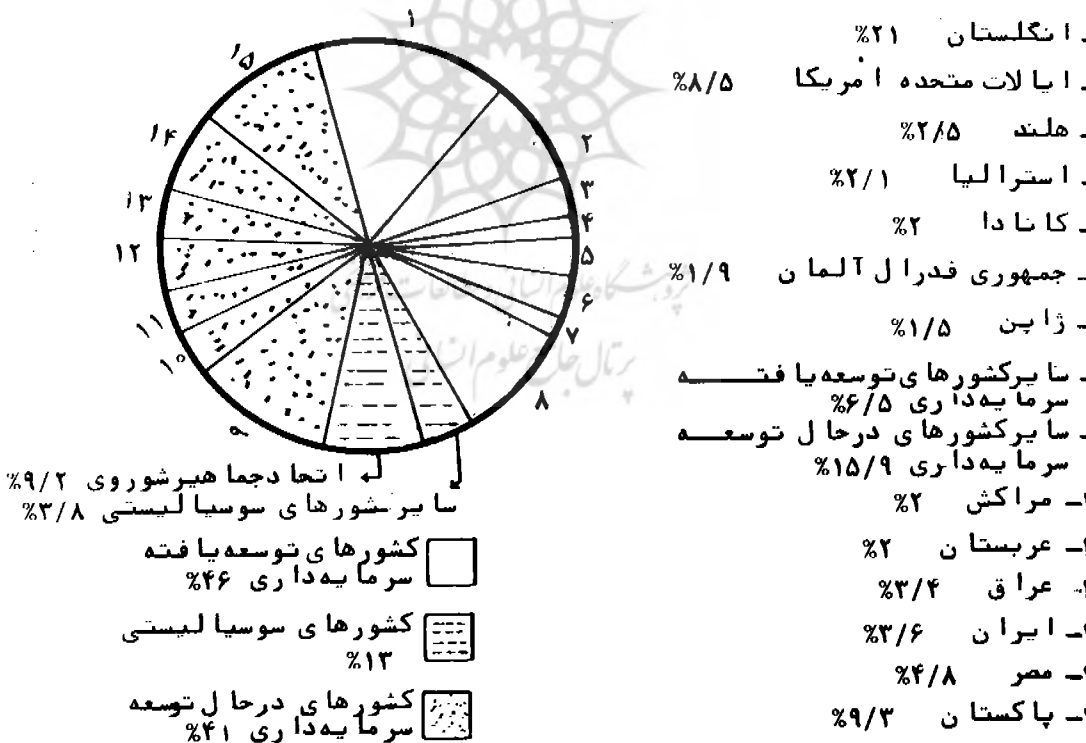
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

قاره آسیا علاوه بر این که بزرگترین صادرکننده چای است، دومین واردکننده بزرگ چای در میان قاره‌های جهان نیز میباشد. سهم این قاره با ۸/۲ درصد افزایش طی دوره مورد بررسی به ۲۹/۴ درصد در سال ۱۹۸۴ رسید. بزرگترین قاره واردکننده چای درجهان با سهمی معادل ۳۲/۸ درصد، قاره اروپا میباشد که نسبت به سال ۱۹۷۵ حدود ۵/۹ درصد کاهش نشان میدهد. قاره آفریقا،

سومین قاره واردکننده جای با سهم ۱۳/۹ درصد (بدون هیچگونه تغییری طی ده ساله موردبررسی) میباشد. قاره آمریکا و اقیانوسیه به ترتیب با سهم ۱۱/۸ درصد و ۲/۸ درصد از نظر واردات جای در مراحل بعدی قراردارند.

واردکنندگان عمده انواع جای در جهان به ترتیب عبارتند از: انگلستان، پاکستان، اتحاد جماهیرشوروی، ایالات متحده آمریکا، مصر، ایران، عراق، هلند، لهستان، استرالیا، کانادا، مراکش، عربستان سعودی و جمهوری فدرال آلمان. این کشورها در سال ۱۹۸۴ جمعا "حدود ۷۵ درصد واردات جهان را بخود اختصاص داده بودند.

نمودار شماره ۵ - سهم وارداتی گروه کشورهای و کشورهای عمده واردکننده انواع چسبای در سال ۱۹۸۴

مأخذ: محاسبات مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

مقدار صادرات کورهای عمده واردکننده جای درجهان طی سالهای ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۲

واحد: هزار تن

۱۹۸۲	۱۹۸۱	۱۹۸۰	۱۹۷۹	۱۹۷۸	۱۹۷۷	۱۹۷۶	۱۹۷۵	کشور
۱۰۲۲	۹۰۶	۹۰۵	۸۸۱	۹۱۳	۸۸۶	۸۲۶	۸۹۲	چین
۲۱۷	۱۸۲	۲۰۷	۱۶۰	۲۱۱	۱۹۷	۱۷۷	۲۲۲	ارکستان
۹۵	۷۶	۷۳	۸۲	۷۰	۲۹	۲۵	۵۹	انجاما هیروروی
۹۵	۸۱	۶۹	۷۲	۶۰	۶۱	۵۷	۶۰	پاکستان
۸۸	۷۷	۸۲	۸۶	۸۳	۷۹	۶۸	۹۲	ایالات متحده آمریکا
۵۰	۴۰	۳۷	۳۰	۳۳	۳۵	۳۱	۲۶	هند
۳۷	۱۷	۱۳	۱۷	۲۲	۲۱	۱۹	۱۲	ایران
۳۵	۳۲	۳۵	۳۰	۳۰	۳۰	۲۶	۳۷	سریلانکا
۳۵	۳۳	۲۱	۲۲	۲۲	۲۲	۱۹	۲۹	ژاپن
۳۵	۳۵	۲۶	۲۴	۲۳	۲۲	۱۸	۱۶	آلمان
۲۱	۲۱	۲۳	۲۲	۲۳	۲۳	۲۷	۲۵	استرالیا
۲۱	۱۹	۱۹	۲۰	۲۳	۲۱	۲۲	۲۴	کانادا
۲۱	۱۸	۱۳	۲۲	۱۷	۲۳	۱۹	۱۲	مراکش
۲۰	۱۷	۱۵	۱۶	۱۵	۱۴	۱۴	۱۲	عمان سعودی
۱۹	۱۶	۱۷	۱۷	۱۶	۱۵	۱۲	۱۱	جمهوری فدرال آلمان
۱۸	۱۱	۱۰	۱۳	۱۵	۱۲	۱۷	۱۳	اینگلیس
۱۷	۲۱	۱۱	۷	۹	۱۰	۱۸	۵	سویس
۱۲	۱۵	۱۳	۱۵	۱۸	۱۵	۱۵	۲۰	آمریکای جنوبی
۱۵	۱۱	۱۱	۱۳	۱۶	۱۴	۱۲	۱۵	دانمارک
۱۱	۱۲	۱۱	۱۳	۹	۶	۲۲	۱۲	سوئد
۱۱	۱۱	۱۰	۹	۷	۱۱	۷	۷	سوئیس
۱۲	۱۱	۱۱	۱۰	۱۲	۱۰	۱۰	۱۱	هند کنگ
۱۰	۱۲	۱۰	۱۰	۱۱	۱۵	۱۱	۵	سنگاپور
۱۱	۱۱	۱۰	۱۳	۱۶	۱۳	۱۱	۱۶	ایرلند
۹	۹	۷	۸	۹	۷	۶	۶	فرانسه
۶	۶	۶	۶	۷	۶	۷	۸	نیوزیلند
۲	۷	۷	۵	۷	۸	۷	۷	کویت
۲	۶	۱۵	۱۲	۱۲	۱۵	۹	۵	امارات متحده عربی

از دیگر واردکنندگان کم اهمیت تر جای که هر یک بین ۱/۹ درصد واردات جهانی جای را بعهده دارند، میتوان کشورهای افغانستان، سوریه، ژاپن، آفریقای جنوبی، سودان، تونس و دیگر کشورهای عربی خلیج فارس را نام برد. از آنجا که کشورهای واقع در منطقه خاورمیانه حدود ۳۲ درصد تجارت جهانی جای را بعهده دارند، دادوستدهای تجاری بین کشورهای صادرکننده جای با این بازار مهم، خصوصا "درسالهای اخیر، اهمیت ویژه‌ای داشته است. زیرا در یکی دودهمه اخیر افزایش قابل توجهی در واردات این کشورها حاصل شده است که علت آن ارتقاء سریع سطح زندگی و افزایش شکر قدرت خرید در بازارهای کوچک و بزرگ این منطقه میباشد. همچنین در دودهمه اخیر سیرا افزایش مهاجرت کارگران مهاجر از شبه قاره هند، خصوصا "کشورهای هندوستان و بنگلادش به این منطقه باعث افزایش نرخ رشد مصرف جای در این منطقه گردیده است. واردات جای خاورمیانه در دوره ۱۹۸۵ تا ۱۹۸۴ جمعا "افزایشی در حدود ۲۶ درصد داشته است. مرکز ثقل تجاری جای در بین این کشورها عمدتا "کویت، دوبی و بحرین میباشد. درسالهای اخیر کاهش محسوسی در تجارت جای بین کشورهای این منطقه وجود داشته است، زیرا قبلا "قسمت مهمی از خریدهای جای کشورهای این منطقه بوسیله این سه کشور انجام میگرفت ولی اکنون واردکنندگان اصلی این منطقه یعنی عربستان، عراق و ایسرا، بدلالی جای موردنیا ز خود را مستقیما " از کشورهای تولیدکننده خریداری می کنند زیرا شرایط درازمدت و مناسب جهت خرید و صدور مجدد جای توسط این کشورها از بین رفته است. در اکثر بازارهای خاورمیانه، بجز ایران و چند کشور دیگر، واردات جای صرفا "جنبه تجاری

* البته کاهش قیمت‌های جهانی نفت در سالهای اخیر نرخ رشد واردات این کشورها را تا حدودی کاهش داده است.

داشته و بیشتر برای حصول ارزش افزوده و صدور مجدد آن بوده است. در گذشته مقدار زیادی از این محموله‌ها توسط تجار این کشورها و بطور غیررسمی بدون ثبت در گمرکات کشور مبدأ و مقصد مجدداً صادر میگردد، بگونه‌ای که تاکنون معاسیه مصرف‌سرانه واقعی یا واردات خالص این کشورها میسر نبوده است. کاهش مصرف‌سرانه جای در بعضی از کشورهای عربی خلیج فارس در سالهای اخیر تا حدود زیادی ناشی از، از بین رفتن زمینه صدور غیر رسمی چای به کشورهای منطبقه خصوصاً ایران بوده است. زیرا چای صادر شده بصورت غیر قانونی جزء مصرف این کشورها منظور می شده است. بطور کلی بازارهای خاورمیانه را میتوان بدو گروه تقسیم نمود: گروه اول چهار کشور مصر، سوریه، عراق و ایران که تجارت چای در آنها تحت کنترل و نظارت دولت میباشد و گروه دوم شامل مابقی کشورهای این منطقه میگردد، که تجارت چای در آنها تحت کنترل دولت قرار ندارد. کشورهای عراق، اردن، کویت، عربستان سعودی، سوریه و ایران اولویتی را برای واردات انواع چای با برگ بلند و قلمی، مثل چای ارتدکس، قائلند. اما کشورهای بحرین، مصر، قطر، سودان و امارات متحده عربی فقط چای نوع "C.T.C." را طالبند.

ارزش و سهم واردات چای نسبت به کل ارزش واردات محصولات کشاورزی
.....

کشورهای واردکننده چای
.....

ارزش واردات چای در جهان ، طی سالهای ۱۹۸۲ تا ۱۹۸۴
روندی صعودی داشته است و از حدود ۱/۸ میلیارد دلار به ۲/۸ میلیارد
دلار بالغ گردیده است. افزایش شدید و بی سابقه قیمت‌های چای
در سال‌های ۱۹۸۲ و ۱۹۸۳ و نقطه اوج آن در سال ۱۹۸۴ باعث شد
که، کشورهای واردکننده چای هزینه گزاف و بی سابقه‌ای را در
این سالها جهت خرید چای متحمل شوند، بطوری که طی این مدت
سهم ارزش واردات چای نسبت به ارزش کل واردات محصولات کشاورزی
تمام کشورهای واردکننده چای افزایش نشان میدهد. طی سالهای
۱۹۸۲ تا ۱۹۸۴ واردات انگلستان از نظر حجم رشدی معادل ۴/۷ درصد
داشته، در صورتیکه طی همین مدت رشد واردات این کشور از نظر
ارزش بیش از ۷۶ درصد بوده است. ارزش واردات چای در این کشور
طی این مدت از ۳۶۷ میلیون دلار به ۶۴۶ میلیون دلار بالغ گردیده
است. طی این مدت رشد واردات چای در پاکستان از نظر حجم
۳۸ درصد و از نظر ارزش ۴۳ درصد بوده، در صورتیکه این رقمها
برای اتحاد جماهیر شوروی بیش از ۲۹ و ۹۶ درصد بوده است.
مقایسه رقمهای فوق موفد آن است که کشور پاکستان با واردات
انبوه خود بیشتر اقدام به خرید انواع چای متوسط و از جنس پست
(خاکه) مینماید.

نسبت ارزش واردات چای انگلستان به ارزش کل واردات
محصولات کشاورزی این کشور از ۲/۵ درصد در سال ۱۹۸۲ به ۴/۷ درصد
در سال ۱۹۸۴ رسیده است این رقمها برای اتحاد جماهیر شوروی

بترتیب ۷/۰ درصد و ۵/۱ درصد و برای پاکستان ۴/۱۲ و ۱۵/۱۸ درصد بوده است. از کشورهای دیگری که سهم ارزش واردات چای نسبت به ارزش واردات کشاورزی آنها رقم نسبتاً " قابل توجهی (بین ۳ تا ۱۰ درصد) را تشکیل میدهد، میتوان از کشورهای سودان ، سوریه ، مراکش ، استرالیا ، لهستان ، عراق ، ایران و مصر نام برد. از طرف دیگر این سهم در کشورهای ژاپن ، کانادا ، هلند ، اتحاد جماهیر شوروی و ایالات متحده از اهمیت کمتری برخوردار است . در حدود ۶۰ درصد ارزش واردات چای کشورهای در حال توسعه متعلق به کشورهای خاورمیانه ، ۲۰ درصد متعلق به کشورهای خاور دور و ۱۸ درصد متعلق به کشورهای در حال توسعه امریکای لاتین، افریقا و اقیانوسیه میباشد .

مروری بر روند تغییرات تجارت چای

oo

بر اساس محاسبات انجام شده در جدول ۱۴ کشورهای مختلف جهان بر حسب تغییرات سهم هریک در تولید و مصرف جهانی طی سالهای ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۴ تقسیم بندی شده اند . نمودار تصویر تقسیم بندی فوق را گویا تر ارائه می نماید بنحوی که تغییرات سهم تولید و مصرف کشورهای مختلف را از دریچه روند افزایش یا کاهش صادرات و واردات مطرح مینماید . بر اساس شمای ترسیم شده در نمودار فوق الذکر ، کشورهای مختلف جهان (از نظر تجارت چای) به سه گروه زیر تقسیم می شوند :

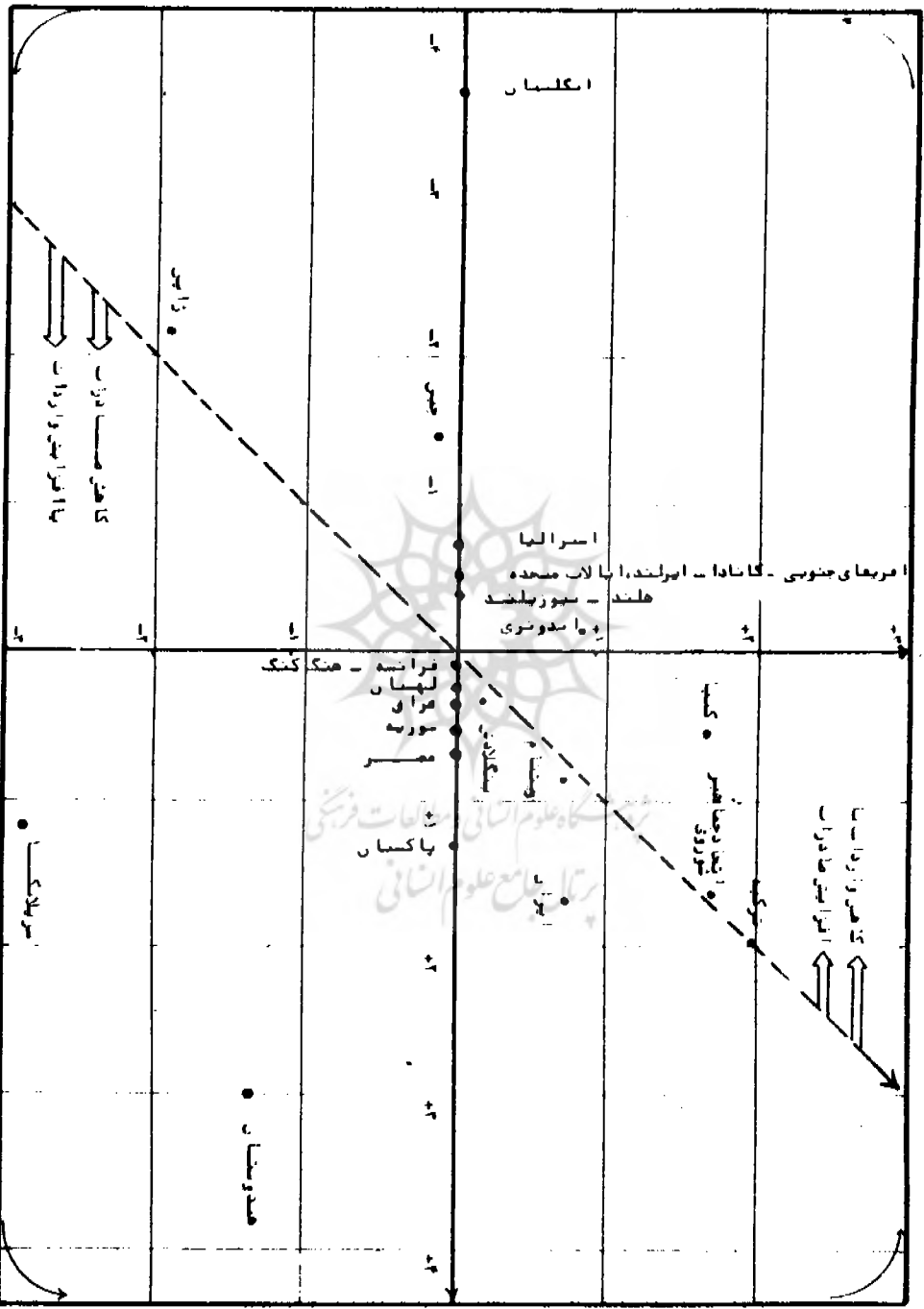
- ۱- کشورهایی که صادرات روبه کاهش یا واردات روبه افزایش دارند (طرف راست نیمساز Z) .

جدول شماره ۱۲ - شمیرا - سهم کشورها در تولید و مصرف جهانی انواع - ۶ طی سالهای ۱۹۷۵ و ۱۹۸۲

کشور	تولید		مصرف		کشور
	سهم در سال ۱۹۷۵	درصد شمیرا	سهم در سال ۱۹۸۲	درصد شمیرا	
جهان	۱۰۰	-	۱۰۰	-	
هندوستان	۲۰.۲	۱/۲	۱۶.۸	۱۹.۴	
چین	۱۹.۷	۱۹/۴	۱۵.۲	۱۲.۲	
بریتانیا	۱۲.۲	۲/۹	۱۰.۱	۱۲	
ایالات متحده آمریکا	۵/۲	۱/۲	۴.۵	۵.۵	
سوئد	۳/۵	۵/۲	۳.۵	۴.۲	
کانادا	۳/۵	۵/۲	۲.۹	۳.۵	
آلمان غربی	۲/۲	۵/۲	۱.۹	۲	
ژاپن	۱/۵	۲/۶	۱.۵	۱.۲	
نیگلند	۱/۸	۲	۰.۲	۰.۲	
ایران	۱/۲	۲	۰.۲	۰.۲	
ویتنام	۰/۴	۱/۲	۰.۱	۰.۱	
ایتالیا	-	-	۱۲/۲	۸/۵	
تایوان	-	-	-	۹/۲	
ایالات متحده آمریکا	-	-	-	۲/۵	
مکزیک	-	-	-	۲/۲	
فرانس	-	-	-	۱/۲	
لهستان	-	-	-	۱	
آلمان غربی	-	-	-	۱/۲	
کانادا	-	-	-	۰/۸	
سوئد	-	-	-	۰/۲	
ایرلند	-	-	-	۰/۲	
فرانسه	-	-	-	۰/۵	
هلند	-	-	-	۰/۶	
رومانی	-	-	-	۰/۲	
ژاپن	-	-	-	۰/۲	
سویس	-	-	-	۰/۲	
اردن	-	-	-	۰/۲	

ملاحظه می‌گردد که در این جدول، سهم کشورهای نامبرده از تولید جهانی و همچنین سهم آن‌ها در مصرف جهانی و تولید داخلی، در سال ۱۹۸۲، در مقایسه با سال ۱۹۷۵، تغییراتی داشته است.

۱۸۷۱ - ۱۸۷۲ - ۱۸۷۳ - ۱۸۷۴ - ۱۸۷۵ - ۱۸۷۶ - ۱۸۷۷ - ۱۸۷۸ - ۱۸۷۹ - ۱۸۸۰ - ۱۸۸۱ - ۱۸۸۲ - ۱۸۸۳ - ۱۸۸۴ - ۱۸۸۵ - ۱۸۸۶ - ۱۸۸۷ - ۱۸۸۸ - ۱۸۸۹ - ۱۸۹۰ - ۱۸۹۱ - ۱۸۹۲ - ۱۸۹۳ - ۱۸۹۴ - ۱۸۹۵ - ۱۸۹۶ - ۱۸۹۷ - ۱۸۹۸ - ۱۸۹۹ - ۱۹۰۰

نقشه خاور میانه در سال ۱۸۷۱ تا ۱۹۰۰

۱۸۷۱ - ۱۸۷۲ - ۱۸۷۳ - ۱۸۷۴ - ۱۸۷۵ - ۱۸۷۶ - ۱۸۷۷ - ۱۸۷۸ - ۱۸۷۹ - ۱۸۸۰ - ۱۸۸۱ - ۱۸۸۲ - ۱۸۸۳ - ۱۸۸۴ - ۱۸۸۵ - ۱۸۸۶ - ۱۸۸۷ - ۱۸۸۸ - ۱۸۸۹ - ۱۸۹۰ - ۱۸۹۱ - ۱۸۹۲ - ۱۸۹۳ - ۱۸۹۴ - ۱۸۹۵ - ۱۸۹۶ - ۱۸۹۷ - ۱۸۹۸ - ۱۸۹۹ - ۱۹۰۰

۲- کشورهایی که صادرات روبه افزایش یا واردات روبه کاهش دارند (طرف چپ نیمساز %).

۳- کشورهایی که بدون صادرات یا واردات جای بوده اند (دقیقا" منطبق بر نیمساز %).

به عبارت بهتر تولید چای در این کشورها دقیقا" برابر مصرف داخلی بوده است.

- کشورهای گروه اول که در طرف راست نیمساز % قرار گرفته اند خود به سه دسته زیر تقسیم میشوند:

الف- کشورها- ای تولید کننده و صادرکننده چای :

محل قرار گرفتن این کشورها در نمودار فوق الذکر حاکی از این مطلب میباشد که سهم این کشورها در صادرات جهانی طی دوره مورد بررسی کاهش داشته و روند صادرات چای در بعضی از این کشورها روندی نزولی بوده است. به عبارت دیگر این کشورها در حال از دست دادن سهم خود در بازارهای جهانی میباشند. هندوستان، سریلانکا، بنگلادش و ویتنام جز این دسته میباشند. سه کشور اول، اخیرا" در بازارهای بین المللی با رقابت شدید چین و کشورهای افریقائی، خصوصا" کنیا مواجه شده اند. هندوستان و سریلانکا هنوز بزرگترین صادرکننده چای به خاورمیانه محسوب میشوند، اما کشور چین بخشی از بازارهای این سه کشور را بویژه در سودان، مراکش و لیبی بدست آورده است.

ب - کشورهای تولید کننده و وارد کننده چای :

محل قرار گرفتن این کشورها در نمودار حاکی از این مطلب

می باشد که، یا سهم این کشورها در تولید جهانی کاهش داشته و یا سهم واردات این کشورها (به علت افزایش بیش از حد مصرف داخلی) نسبت به واردات جهانی افزایش یافته است به عبارت دیگر روند واردات جای در این کشورها روندی صعودی است. در میان این کشورها می توان به کشورهای ایران و اتحاد جماهیر شوروی اشاره نمود. البته اتحاد جماهیر شوروی به علت داشتن رشد بیشتر تولید نسبت به رشد واردات طی سالهای اخیر به طرف چپ نیمساز % متماایل شده است بگونه ای که نرخ افزایش سهم واردات این کشور، نسبت به واردات جهانی روبه کاهش است. در حالی که رشد واردات جای در ایران بیشتر از رشد تولید جای می باشد و بدیهی است که سهم واردات این کشور در واردات جهانی روبه افزایش است. البته نزدیکی محل قرارگرفتن این کشورها به خط نیمساز % (چنانکه در مورد اتحاد جماهیر شوروی ذکر شد) بیانگر این واقعیت می باشد، که این کشورها فاصله کمی با طرف چپ نیمساز که همانا کاهش نرخ رشد واردات و نهایتاً "رسیدن به خودکفائی" است، دارند. به عبارت دیگر هرچه کشورها به این خط نزدیک تر باشند، تغییرروند صادرات یا واردات آنها محتمل تر و قریب - الوقوع ترمی باشد. برای مثال کشورهای ترکیه، ویتنام، بنگلادش، اتحاد جماهیر شوروی، ژاپن و ایران در نمودار فوق الذکر این قابلیت را دارا هستند، همانطور که کشور ترکیه با اندکی تلاش در جهت خودکفائی، تولید جای خود را معادل احتیاجات داخلی نموده است. بدیهی است که این کشور بدون صادرات یا واردات جای می باشد و جایگاه آن در نمودار دقیقاً " روی

(۱): منظور خودکفائی شدن کشورهای تولیدکننده و واردکننده جای می باشد. بصورت واردکننده درآمدن واردکنندگان جای و بالعکس می باشد.

خط خودکفائی ۱۰۰ درصد (نیمساز $\%$) می باشد.
از طرف دیگر هرچه این کشورها از خط نیمساز $\%$ فاصله داشته باشند تغییر روند تجارت جای در آنها بعیدتر به نظر می رسد. مثلاً "کشورهای هند، سریلانکا و انگلستان در نمودار فوق الذکر در موقعیتی قرار دارند که تغییر روند تجاری آنها در افقی بسیار دور قرار دارد.

ناگفته نماند که کشورهایی که روی خط افقی X ها قرار دارند کشورهای واردکننده ای هستند که بدون هیچگونه تولیدی صرفاً "مصرف کننده" چای میباشند، بدین لحاظ جایگاه آنها روی خط افقی X قرار دارد.

ج - کشورهای صرفاً "واردکننده" چای :

قرار گرفتن کشورهایی که صرفاً "واردکننده" چای میباشند در طرف راست نیمساز Z بدین معنی میباشد که، طی دوره مورد بررسی، سهم این کشورها در واردات جهانی افزایش یافته عبارت دیگر روند واردات چای در این کشورها، صعودی است. افزایش سهم واردات این کشورها حاکی از رشد مصرف چای در داخل این کشورها میباشد. برخی از این کشورها عبارتند از: پاکستان، لهستان، فرانسه، سوریه و هنگ کنگ.

- کشورهای گروه دوم که در طرف چپ نیمساز $\%$ قرار گرفته اند بر حسب تولیدکننده یا واردکننده بودن به دو دسته زیر تقسیم می شوند.
الف - کشورهای تولید کننده چای

قرار گرفتن کشورهایی مانند چین، کنیا و اندونزی کسه

تولید کننده و صادرکننده، جای میباشند در طرف چپ نیمساز،
مؤید این مطلب میباشد که سهم صادرات این کشورها طی دوره
مورد بررسی افزایش داشته است. به عبارت دیگر صادرات
این کشورها روندی صعودی رami پیماید و این کشورها در حال
افزایش سهم صادرات خود در بازارهای جهانی هستند، اما
قرار گرفتن کشورهایی مانند اتحاد جماهیر شوروی و ژاپن که
تولید کننده و واردکننده، جای میباشند در طرف چپ و نزدیک
خط ۰ بدین معنی است که سهم این کشورها در واردات جهانی
رو به کاهش است و این کشورها سیاست کاهش واردات جای، که
معلول افزایش تولید داخلی یا کاهش مصرف داخلی میباشد را
در پیش گرفته اند و نهایتاً " تا خط خود کفائی (۰) فاصله
کمی دارند.

ب- کشورهای واردکننده، جای

قرار گرفتن کشورهای واردکننده جای مانند انگلستان،
ایالات متحده آمریکا، کانادا، استرالیا، نیوزیلند،
ایرلند، هلند و آفریقای جنوبی که عمدتاً " جزو کشورهای
توسعه یافت جهان میباشند در طرف چپ نیمساز ۰، حاکی از
این مطالب میباشد که این کشورها در حال از دست دادن سهم
خود در واردات جهانی جای هستند و واردات بعضی از آنها روند
نزولی را نشان میدهد و چنانکه ذکر شد، رشد مصرف و مصرف
براند منفی در بعضی از کشورهای فوق حکایت از جایگزینی
شکل نوشیدنی دیگر مانند قهوه یا کاکائو بجای جای دارد.

- تنها مورد گروه سوم کشور ترکیه میباشد که بعلت ۱۰۰ درصد

خودکفا بودن - بدون هیچگونه صادرات یا واردات جای - دقیقا "روی خط" قرار دارد به عبارت دیگر تولید جای در اس کشور دقیقا "برابر" با مصرف داخلی بوده است و طی دوره مورد بررسی بزر سهم تولید و مصرف جای این کشور در تولید و مصرف جهانی تغییری نداشته و ثابت بوده است. (۱) همچنانکه سیاست تولید شکر در این کشور نیز مانند سیاست تولید جای برنامهریزی شده است بگونه‌ای که تولید و مصرف داخلی شکر بزر در این کشور تقریبا "برابر هستند".

عوامل موثر بر صادرات و واردات چای

.....

میزان صادرات و واردات چای به عوامل جندی بستگی دارد که از آن جمله میتوان میزان ورود و تقاضای چای در کشورهای تولیدکننده، میزان ورود و تقاضای چای در کشورهای واردکننده، همچنین تسهیلات حمل و نقل در مراکز مصرف و صادرات، مقررات گمرکی و تعرفه‌های مالیاتی در کشورهای صادرکننده و واردکننده، نوسانات تولید و قیمت و در نتیجه عدم تحقق برنامه‌های صادراتی از قبل پیش‌بینی شده، کاهش قیمتی تقاضا و کاهش درآمدی آن برای گروه‌های مختلف مصرف‌کننده، چگونگی عرضه و تقاضای فله و کاکائو در گروه کشورهای صادرکننده و واردکننده چای و ... را میتوان نام برد. همچنین سیاست‌های تحدیدی و تشویقی کشورهای صادرکننده و واردکننده چای و تعیین سهمیه و

(۱): لازم به یادآوری است که نیمی از فقط و فقط مصرف خسته ۱۰۰ درصد خودکفائی میباشد و به هیچ وجه نباید آنرا حداقل بین خودکفائی و عدم خودکفائی انگاشت.

سقف صادراتی برای صادرات چای در اسر اختلاف قیمت‌های داخلی جای در کشورهای تولید کننده سیاست‌های بین‌المللی، کیفیت و استاندارد جای صادراتی، تغییر نرخ برابری ارزها و برای کشورهای صادرکننده نفت، نوسانات بهای نفت، همگی از عوامل دیگری هستند که تعیین کننده میزان صادرات با واردات جای در جهان می‌باشد. از دیگر عواملی که در تجارت جای در جهان تأثیر داشته‌است، می‌توان تغییر تکنولوژی و فرآیند آماده سازی جای از روش رسمی و معمولی " ارتدکس " به روش جدید و غیررسمی " C.T.C. " که تقاضاهای متفاوتی را در کشورهای واردکننده جای ایجاد نموده است، نام برد. همچنین ناآرامی‌های سیاسی و اقتصادی در مراکز تولید، حمل و صدور جای یکی دیگر از عواملی می‌باشد، که در میزان ورود تجارت جای در جهان تأثیر خواهد گذاشت. بعنوان مثال تهدید چریک‌های تامیل در سریلانکا مبنی بر مسموم کردن جای این کشور در ژانویه ۱۹۸۶ به تقاضای خریداران برای چای سریلانکا ضربه زد. در این رابطه یک ناچر در کلمبو اظهار داشت که این تهدید تأثیر دیگری نیز در تجارت جای سریلانکا داشته‌است، زیرا آزمایشات دقیق بر روی جای سریلانکا در کشورهای وارد کننده موجب تأخیر در ترخیص بار و در نتیجه دلسرد شدن خریداران برای خرید جای سریلانکا شده‌است و در نتیجه بعضی از آنها به مراکز دیگری جهت خرید جای روی آورده‌اند زیرا ترجیح می‌دهند که

(۱): تصمیم هندوستان در اوارد سال ۱۹۸۳ مبنی بر ممنوعیت صادرات جای " C.T.C. " و تصمیم این کشور در سوم سپتامبر ۱۹۸۴ مبنی بر محدودیت سقف نهایی صادرات تا ۲۱۵ هزار تن بمنظور اجتناب از افزایش بی‌رویه قیمت‌های داخلی جای در هندوستان .

پول بیشتری پرداخت کنند تا اینکه درگیر تشریفات مربوط به ترخیص
 شوند. (۱) نامبرده همچنین معتقد است که کاهش قدرت خرید
 کشور های تولید کننده نفت در خاور میانه، که اربزرگترین مصرف
 کنندگان چای در جهان هستند، در مقدار خرید و تقاضای چای
 تأثیر خواهد گذاشت. مثال دیگری در این مورد نا آرامی هادرا ایالت
 آسام هندو اعتمایات در کلکته بود که حمل چای را به مراکز
 مصرف و صدور با اشکال مواجه ساخت. (۲)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

-
- (۱): مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، تراز: هفته نامه
 بازرگانی خارجی، شماره ۳۹، مورخ ۶۵/۴/۲.
- (۲): وزارت بازرگانی، نشریه مرکز توسعه صادرات ایران،
 تهران: مرکز توسعه صادرات ایران، فروردین واردیهشت
 ۱۳۶۲.